

**Міністерство внутрішніх справ України
Одеський державний університет внутрішніх справ
ВНЗ Київський інститут сучасної психології та психотерапії
Державний заклад Південноукраїнський національний
педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського**

**Правові, психологічні
та педагогічні проблеми
профілактики правопорушень**

Матеріали науково-практичної конференції

28 жовтня 2016 року

Одеса
ОДУВС
2016

Такий підхід узгоджується з поглядами Л.М. Андрюхіна, К.Ш.Ахиярова, С.А.Бадмаєва, Б.Л.Беніна, М.Е.Дуранова, А.Я.Найна, В.М.Оржеховська, Л.А.Семенова, І. М. Таланчук, Ю.Л. Ханін й ін.

В усіх випадках переходу від особливостей поведінки, характерної для «важких» підлітків, до правопорушень дуже велику роль, що повертає, відіграє педагогічна і соціальна занедбаність. Відсутність твердих правил, принципів поведінки, переконань, зараженість невірними поглядами, наявність негативного досвіду значно послаблюють соціальний імунітет особистості неповнолітніх. Подальшого дослідження потребує проблема вивчення причин педагогічної занедбаності (медиками, психологами, педагогами, юристами) та розробки методів і прийомів (програми) перевиховання та попередження правопорушень підлітками.

Література:

1. Баженов В.Г. Воспитание педагогически запущенных подростков. — К., 1980. — 130с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. — К., 1997. С.48.
3. Кравцова Э.М. Формы и методы работы с подростками. — К., 1986. — 68 с.
4. Оржеховська В.М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх. — К., 1996. — 352 с.
5. Яворська Г.Х. Педагогіка для правників.— К., 2004. — 306 с.

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ

*Гриценюк Л.І., молодший науковий співробітник
Інституту проблем виховання НАПН України*

У пошуках педагогічних засобів протидії правопорушенням в дитячому і молодіжному середовищі дослідники приділяють увагу не тільки прямій протидії негативно-криміногенним факторам, які породжують, активують, зміцнюють або підкріплюють антисоціальні погляди, тенденції, що лежать в основі асоціальної поведінки, безпосередньо провокують чи полегшують вчинення правопорушення, але і антикриміногенним, котрі сприяють зміцненню і розвитку високої суспільної свідомості чи стримують прояви антисоціальної поведінки. [2] Науково-практична значущість такого підходу до проблеми полягає в тому, що він суттєво розширює ресурсний потенціал боротьби зі злочинністю серед молоді, орієнтує не тільки на усунення недоліків, але і на використання позитивних можливостей формування особистості з правомірною поведінкою.

В цьому контексті організація професійної орієнтації як елемента соціального захисту молоді, котрий забезпечує найбільш сприятливий розвиток та становлення зростаючої особистості, є одним з соціально-педагогічних факторів профілактики злочинів серед молоді. Освіта загалом здійснює благот-

ворний вплив на становлення особистості, розвиток її ідейних і етичних засад, формування морально-етичного і наукового світогляду, загальної свідомості, високого культурного рівня людини. [5] Підвищення освітнього рівня є потужним фактором соціалізації і розглядається як потужний анти-криміногенний фактор, оскільки освіта дає можливість розкрити здібності, організувати якісне сімейне життя, завоювати довіру і повагу, утвердити себе в суспільстві, отримати матеріальне забезпечення тощо. У процесі соціалізації особистості молодшої людини особливе місце належить професійній орієнтації.

Педагогіка розглядає професійне самовизначення школярів як організовану усвідомлену діяльність особистості, спрямовану на досягнення готовності до професійного вибору в умовах надання їй психологічної підтримки. [1; 98] Сам по собі вибір професії є не тільки результатом самовизначення, але й забезпечує активізацію розвитку особистості. В широкому розумінні професійне самовизначення розглядається як процес вибору, освоєння професії та самореалізації в ній, що охоплює більшу частину життя людини.

Внутрішнь-особистісні передумови для професійного самовизначення складаються уже в підлітковому віці. Саме в підлітковому віці активно виявляються задатки і таланти, закладаються основи професійних інтересів. При вмілому обліку можливостей і здібностей старших підлітків, науковоорганізованому зовнішньому впливі процес формування професійної спрямованості може стати керованим. Дослідження багатьох вчених-педагогів показали, що вибір майбутнього трудового шляху повинен бути свідомим і самостійним.

Свідомим вибір буде тільки тоді, коли не тільки беруться до уваги такі важливі фактори, як відповідність особистих інтересів, нахилів, здібностей, здоров'я вимогам обраної професії, умовам праці, потреби в кадрах тощо, а і формується вміння самопізнання, пошукова активність, навички співставлення вимог професії та ринку праці з власними інтересами та психофізичними ресурсами, вміння будувати освітньо-професійні плани та готовність вносити в них, за потреби, необхідні корективи, самовдосконалюватись та звертатись за допомогою на цьому шляху.

Самостійність у виборі має на увазі прояв максимуму незалежності, власної ініціативи. Молоді люди часто обирають професію за модою, за бажанням і можливостям батьків, а не за своїми професійними здібностями, що в подальшому може формувати негативне ставлення до обраної професії, породжує труднощі з адаптацією в сфері трудової діяльності та підживлювати різні асоціальні схильності.

Професійна робота з учнями – один із головних аспектів виховної роботи, спрямованої на підготовку учнів до свідомого вибору професії, визначення свого місця у суспільстві. У школі професійну роботу з учнями зазвичай здійснюють класні керівники, вихователі, бібліотекарі, педагогічно-організатори, керівники гуртків у позакласний час. [3]

Серед засобів професійного самовизначення як в середній школі так і на профільному етапі домінували позаурочні форми, такі, як класні години, ділові ігри, які переважно мають профінформаційне спрямування, розширюють

знання про світ професій, іноді – потреби ринку і мало зорієнтовані на саморозвиток при плануванні освітньо-професійної перспективи. В той час, як знання, вивчення та врахування власних можливостей і потреб цими засобами забезпечення професійного самовизначення на допрофільному етапі та під час профільного навчання можуть виступати: профорієнтаційне наповнення змісту урочної та позаурочної діяльності учнів; масові просвітницько-орієнтаційні заходи (вікторини, свята, дискусії, конкурси, круглі столи, тематичні зустрічі, екскурсії до навчальних закладів, на виробництво, до Державної служби зайнятості, віртуальні; індивідуальні та групові тематичні бесіди (обговорення проблеми професійного самовизначення особистості); комплекси професіографічно-дослідницьких завдань; проектні роботи як форми професійних випробувань; освітні проби (5-9 клас) та професійні проби (10 і старші); виховна робота класного керівника з використанням профорієнтаційних карт, «щоденників вибору професії», ігрових активуючих методів тощо; курси за вибором (“Людина і світ професій” для 8-9-х класів і “Побудова кар’єри” для 10–11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів); профорієнтаційні тренінги та інші активні форми забезпечення професійного самовизначення; організація тьюторського супроводу тощо.[1; 99]

Така робота організовується з урахуванням вікових та індивідуально-психологічних особливостей учнів (вихованців), їхніх нахилів, інтересів, завдань та готовності до певних видів діяльності. Оскільки систематична робота з формування готовності до професійного самовизначення дозволяє розвинути у школярів почуття особистої цінності, ствердити власне “Я”, оскільки передбачає дотримання таких типових ранише для групової психологічної роботи вимог як заохочення активності школяра, використання підтримки, надання самостійності, забезпечення емоційного комфорту, уникання ярликування, стигматизації тощо.

Грамотно побудована профорієнтаційна робота де-факто забезпечує виконання превентивних завдань і навіть окремих завдань спеціальної корекції щодо учнів, схильних до правопорушень, як то: визначення особистісної перспективи; демонстрація групової підтримки; підвищення статусу, створення ситуації успіху; виділення проблемних зон, які потребують корекції на когнітивному, мотиваційно-ціннісному, поведінковому рівнях і переорієнтація їх в “ресурсні” вектори з постановкою відповідних завдань самовиховання; озроблення і реалізація освітньо-професійних планів тощо.

Результатом такої роботи, за умови грамотного педагогічного супроводу, є зростання показників успішної соціалізації учнівської молоді: позитивно орієнтовані життєві плани і професійні наміри; відповідальне ставлення до учбової діяльності; зростання якості знань, навичок, умінь, різноманітність і глибина інтересів; адекватне ставлення до педагогічних впливів; повага до норм співжиття; здатність критично оцінювати вчинки оточуючих, друзів, однолітків, однокласників; самокритичність, наявність навичок самоаналізу; уважність, чуйне ставлення до людей, здатність до співпереживання; інтелек-

туально-вольові якості – здатність самостійно приймати рішення і долати при цьому труднощі; належна культура поведінки. [4]

Враховуючи означене, професійне самовизначення як спеціально організований процес, може бути ефективним як в період ранньої профілактики, коли поведінка школярів не порушує встановлених норм; на стадії, коли відхилення в поведінці ще не носять кримінального характеру, так і в пенітенціарний та пост пенітенціарний період, коли вирішуються питання ресоціалізації молодих людей, забезпечення їх включення в нормальне життя, в здорове соціальне середовище і запобігання рецидиву правопорушень. За таких умов забезпечення професійного самовизначення молодію людини вирішує три аспекти профілактики злочинів серед молоді: оздоровлення середовища, корекцію особистості, оптимізацію взаємодії особистості і середовища.

Профорієнтаційна робота повинна активізувати молоду людину, сформувати в неї прагнення до самостійного вибору професії з урахуванням отриманих знань про себе, своїх здібностях і перспективах їх розвитку, забезпечити бачення самореалізації в житті соціально прийнятними способами.

Література:

1. Гриценко Л. І. Курси профорієнтаційного спрямування як системоутворюючий засіб педагогічного забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді / Л. І. Гриценко // Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення у контексті подолання кризи ринку праці : матеріали VIII Міжн. наук.-практ. конф) / уклад.: Л. М. Капченко та ін. – К. : ППК ДСЗУ, 2015. – С. 97-104

2. Кабачков В.А., Перова Е. И., Куренцов В.Ф. Социально-педагогические предпосылки формирования девиантного поведения учащейся молодежи на этапе профессионального самоопределения // Вестник спортивной науки. 2012. № 2. URL :<http://cyberleninka.ru/article/n/sotsialno-pedagogicheskie-predposylki-formirovaniya-deviantnogo-povedeniya-uchascheysya-molodezhi-na-etape>

3. Морін О.Л. Забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу / О.Л. Морін// Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – 2014. – Вип. 18(2). – С. 15-23. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Tmpvd_2014_18\(2\)_4.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Tmpvd_2014_18(2)_4.pdf)

4. Охріменко З.В. Зміст та педагогічні засоби формування у старшокласників самовимогливості у процесі професійної орієнтації // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. праць. – Кіровоград : Імекс-ЛТД. – 2013. – Вип. 17, кн. 2. – С. 91-100.

5. Симоненко А. В. Криминологические проблемы воспитания и его роль в предупреждении преступлений: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. – М., 2005. – 18 с.

**СЕКЦІЯ 3.
ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ
ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ**

Яворська Г.Х. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ КЛАСИФІКАЦІЇ “ВАЖКИХ” ПІДЛІТКІВ.....	121
Гриценко Л.І. ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....	124
Думко Н.В., Яворська Г.Х. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ.....	128
Косаревська О.В., Голинська Л.О. ДЕЯКІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ ТА ЗЛОЧИНІВ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ	131
Кагаула Н., Прудка Л.М. ВПЛИВ НЕБЛАГОПОЛУЧНОЇ СІМ’Ї НА ПОВЕДІНКУ ДИТИНИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВНОЇ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛИ В ЦЬОМУ НАПРЯМКУ	135
Качалко К.П., Прудка Л.М. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ПРОФІЛАКТИКА ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПІДЛІТКАМИ	137
Ліфашина Д.Є., Матієнко Т.В. ПРОФІЛАКТИКА ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ ПЕДАГОГІЧНИМИ МЕТОДАМИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	141
Наперковська Д.В., Прудка Л.М. ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИННОСТІ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ	144
Пазинич Т.А. ШЛЯХИ ВИЯВЛЕННЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ДІТЕЙ, ЩО ВЧИНЮЮТЬСЯ ЇХ БАТЬКАМИ.....	146
Пасько О.М. СУЧАСНИЙ СТАН КОМПЕТЕНТІСНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ	148
Рябенко М.І. ПРОФІЛАКТИКА ПРОЯВІВ ОЗНАК КОРУПЦІЇ В СУЧАСНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	150
Яроменок М.А., Медведєв В.С. ПРОФІЛАКТИЧНО-ВИХОВНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОКУРОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	154